

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

Το εμπειρικό πλαίσιο

Εισαγωγή

1. Κατανοώντας τις μεταναστευτικές ροές και τον αντίκτυπό τους στην εκπαίδευση

- 1.1. Ανάλυση των κυριότερων τάσεων των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη
- 1.2. Στατιστικά στοιχεία και ανάλυση των επιπτώσεων της ροής της μετανάστευσης στην εκπαίδευση
- 1.3. Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον

2. Ετερότητα στις αίθουσες διδασκαλίας (Αποτελέσματα της έρευνας «Έχω Δικαιώματα»)

- 2.1. Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε στα Ερωτηματολόγια
- 2.2. Η ετερότητα από την οπτική των εκπαιδευτικών
- 2.3. Η ετερότητα από την οπτική των μαθητών
- 2.4. Ανακεφαλαιωτικές παρατηρήσεις

3. Επισκόπηση προγραμμάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης που εφαρμόζονται για τη συμπερίληψη στο σχολείο

- 3.1. Ο ρόλος της «Ευρυδίκης»
- 3.2. Ανάλυση υφιστάμενων προγραμμάτων και επιλογή καλών πρακτικών

Εισαγωγή

Στις μέρες μας, τα ευρωπαϊκά σχολεία δέχονται στις σχολικές αίθουσες ολοένα έναν αυξανόμενο αριθμό αλλοδαπών μαθητών και μαθητριών, ιδίως προσφύγων (εκτός Ευρωπαϊκής Ένωσης). Οι εκπαιδευτικοί ξαφνικά έρχονται αντιμέτωποι με μαθητές και μαθήτριες διαφορετικών εθνικοτήτων, πολιτισμών και τρόπων μάθησης και έχουν δυσκολίες στην προσέγγισή τους.

Η εισαγωγική ενότητα, κατ' αρχήν σκιαγραφεί το ιστορικό πλαίσιο της μετανάστευσης στην Ευρώπη και την επίδρασή του στην εκπαίδευση.

Στη συνέχεια, μέσω των αποτελεσμάτων της έρευνας που διεξήχθη από τους συνεργάτες του προγράμματος, παρουσιάζεται ο τρόπος με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές και μαθήτριες αντιλαμβάνονται την ετερότητα σήμερα, στις χώρες των συνεργατών του προγράμματος.

Τέλος, πραγματοποιείται επισκόπηση των προγραμμάτων που εφαρμόζονται από εκπαιδευτικά ιδρύματα σε διάφορες χώρες προκειμένου τα σχολεία να δέχονται όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες (inclusive education).¹

¹ Inclusive Education είναι η εκπαίδευση στην οποία όλοι οι μαθητές είναι καλοδεχούμενοι, παρακολουθούν και γίνονται δεκτοί από τα σχολεία της γειτονιάς τους σε κατάλληλες για την ηλικία τους, κανονικές τάξεις και υποστηρίζονται για να μάθουν, να συμβάλουν και να συμμετάσχουν σε όλες τις πτυχές της ζωής του σχολείου. Συχνά την αποδίδουμε στα ελληνικά ως «εκπαίδευση ενσωμάτωσης» ή «εκπαίδευση συμπερίληψης».

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

1. Κατανοώντας τις μεταναστευτικές ροές και τον αντίκτυπό τους στην εκπαίδευση

Στο κεφάλαιο αυτό, αποδίδεται η συνολική εικόνα της τρέχουσας κατάστασης της μετανάστευσης στην Ευρώπη, η οποία στηρίζεται σε ευρωπαϊκές και διεθνείς έρευνες και αναφορές, εκκινώντας από τις κυρίαρχες τάσεις των τελευταίων εξήντα ετών και, στη συνέχεια, εστιάζοντας στις επιπτώσεις τους στην εκπαίδευση.

1.1 Ανάλυση των κυριότερων τάσεων των μεταναστευτικών ροών στην Ευρώπη

Το 2014, κατά τη διάρκεια της Διεθνούς Ημέρας για τους Μετανάστες, η Eurostat (το γραφείο Στατιστικής της ΕΕ) ανακοίνωσε ότι, μεταξύ των κατοίκων των κρατών μελών της ΕΕ, λιγότεροι από το 7% (περίπου 35 εκατομμύρια) ήταν αλλοδαποί, από τους οποίους το 60% δεν ήταν πολίτες άλλων κρατών-μελών της ΕΕ. Σύμφωνα με τα δεδομένα της Eurostat, η μετανάστευση επηρεάζεται από συνδυασμό οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών παραγόντων που επικρατούν στη χώρα καταγωγής (αίτια αναχώρησης) ή στη χώρα προορισμού (λόγοι προσέλκυσης).

Ιστορικά, η σχετική οικονομική ευημερία και πολιτική σταθερότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης φαίνεται να έχουν μεγάλη επίδραση στην προσέλκυση μεταναστών. Πράγματι, από τη δεκαετία του '50, η Ευρώπη έχει δεχθεί μεγάλα κύματα μετανάστευσης: η μετανάστευση για εργασία και ανοικοδόμηση της Ευρώπης μετά τον Παγκόσμιο Πόλεμο, η οικονομική κρίση στα μέσα της δεκαετίας του '70 (που ακολούθησε την αύξηση των τιμών των υδρογονανθράκων το 1973), η αύξηση των κυμάτων των προσφύγων, των αιτούντων άσυλο και των εθνικών μειονοτήτων από τα τέλη της δεκαετίας του '80 (μετά από τοπικές συγκρούσεις, όπως ο εμφύλιος πόλεμος στην πρώην Γιουγκοσλαβία, η διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης και το άνοιγμα των συνόρων) και τελικά, η επάνοδος των μεταναστών για εξειδικευμένη εργασία και προσωρινή μετανάστευση από τη δεκαετία του '90.

Η τρέχουσα προσφυγική κρίση, που ξεκίνησε το 2010, αποτελεί το πιο πρόσφατο και μεγαλύτερο μεταναστευτικό κύμα. Το 2015-2016 εντατικοποιήθηκε με τη μαζική άφιξη πληθυσμών. Τα τελευταία δύο χρόνια, περισσότερα από δύο εκατομμύρια πρόσφυγες και μετανάστες έφτασαν στην ΕΕ, οι περισσότεροι από αυτούς προκειμένου να διαφύγουν από μία ενδημική σύγκρουση (Συρία, Ιράκ, Αφγανιστάν).

Πρόκειται για μία προσφυγική κρίση άνευ προηγουμένου. Αποτελεί την μεγαλύτερη έξοδο πληθυσμών από τον δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Μόλις το 2016, τα κράτη-μέλη της ΕΕ προσέφεραν προστασία σε περισσότερους από 700.000 αιτούντες άσυλο (σύμφωνα με την Eurostat).

Μια πρόβλεψη που έγινε από τη Διεθνή Δράση Κατά της Πείνας (ACF) και το Ινστιτούτο Διεθνών Σχέσεων και Στρατηγικής (IRIS) το 2016, έφτιαξε τέσσερα σενάρια για την εξέλιξη της μεταναστευτικής κρίσης για τα επόμενα δύο χρόνια: *Ευρωπαϊκή διαφωνία* (μη ολοκληρωμένη και συντονισμένη ανταπόκριση, η οποία θα καταστήσει την ΕΕ απρόβλεπτη και αναποτελεσματική), *Ευρώπη Φρούριο* (συντονισμένη προσέγγιση, αλλά μόνο μέσω μιας προστατευτικής ατζέντας), *Άνοιγμα των φραγμάτων* (οι χώρες που βρίσκονται στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ και οι χώρες διέλευσης δεν θα μπορούν πλέον να δεχθούν τα μεταναστευτικά ρεύματα), *Μία νέα συμφωνία* (προσέγγιση βασισμένη στην αλληλεγγύη, ανθεκτικές λύσεις, συνεργασία με τις χώρες πρώτης αποδοχής και καλύτερη μεταναστευτική διαχείριση).

Η ίδια έκθεση διευκρινίζει ότι, ενώ η πλειοψηφία των μεταναστών που εισέρχονται στην Ευρώπη φεύγουν από μια μόνιμη σύγκρουση, οι αιτίες των κινήσεών τους είναι ίδιες με εκείνες άλλων μεταναστών στην Ευρώπη: ανασφάλεια που προκαλείται από ένοπλη παρέμβαση ξένων παραγόντων, αδυναμία των κυβερνήσεων να παράσχουν την ελάχιστη οικονομική ανάπτυξη, φυσικές καταστροφές που εντείνονται από την έλλειψη ψυχικής ανθεκτικότητας, την πολιτική καταπίεση και τον αυταρχισμό.

Ψηφιακές Πηγές

Ειδήσεις της Eurostat

(<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/7113991/3-18122015-BP-EN.pdf/d682df12-8a77-46a5-aaa9-58a00a8ee73e>)

Αλλοδαποί πολίτες που ζουν σε κράτη-μέλη της ΕΕ το 2014

Στατιστικά στοιχεία για τη μετανάστευση και τους μετανάστες

(http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migration_and_migrant_population_statistics/fr)

Στατιστικές της ΕΕ για τη διεθνή μετανάστευση, πληθυσμιακά αποθέματα εθνικών και αλλοδαπών πολιτών και στοιχεία σχετικά με την απόκτηση ιθαγένειας - Μάρτιος 2017

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

Οι οικονομικές και κοινωνικές πτυχές της μετανάστευσης

(<http://www.oecd.org/migration/mig/15516948.pdf>)

Αλλαγές και προκλήσεις: Ευρώπη και μεταναστεύσεις από το 1950 έως σήμερα – Ιανουάριος 2003

Ειδήσεις της Eurostat

(<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/8001715/3-26042017-AP-EN.pdf/05e315db-1fe3-49d1-94ff-06f7e995580e>)

Οι αποφάσεις ασύλου στην ΕΕ το 2016

Ανταπόκριση στη μεταναστευτική κρίση: η Ευρώπη ως Ένωση

(<http://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2016/07/RAN-Responding-to-the-Migrant-Crisis-FINAL.pdf>)

Αυτή η αναφορά περιγράφει τις κύριες κινητήριες δυνάμεις της κρίσης και παρουσιάζει τέσσερα πιθανά σενάρια για το πώς θα εξελιχθεί η κατάσταση έως το 2018

ΓΔ Μετανάστευσης και Εσωτερικών Υποθέσεων

(http://ec.europa.eu/info/departments/migration-and-home-affairs_en)

Αυτή η υπηρεσία της Επιτροπής είναι αρμόδια για την πολιτική της ΕΕ όσον αφορά στη μετανάστευση και τις εσωτερικές υποθέσεις.

1.2 Στατιστικά στοιχεία και ανάλυση των επιπτώσεων της ροής της μετανάστευσης στην εκπαίδευση

Στην έκθεσή της για το 2016, η UNICEF (Διεθνές Ταμείο έκτακτης ανάγκης των παιδιών των Ηνωμένων Εθνών) ανέφερε ότι ο αριθμός των παιδιών προσφύγων αυξήθηκε περισσότερο από 77% μεταξύ του 2010 και του 2015 και ότι ο αριθμός αυτός δεν πρόκειται να μειωθεί. «Σχεδόν 1 στα 200 παιδιά στον κόσμο είναι παιδί πρόσφυγας!»

«Ένας στους τρεις αιτούντες άσυλο στην Ευρώπη είναι παιδί» δήλωσε ο Δημήτρης Αβραμόπουλος, Επίτροπος αρμόδιος για θέματα μετανάστευσης, εσωτερικών υποθέσεων και ιθαγένειας για τα έτη 2015 και 2016.

Περισσότερες από 96.000 αιτήσεις ασύλου για αλλοδαπούς ασυνόδευτους ανηλίκους κατατέθηκαν το 2015 στα κράτη-μέλη της ΕΕ, πρωτοφανής αριθμός σύμφωνα με την Eurostat.

Τι επιπτώσεις έχουν οι μεταναστευτικές ροές των παιδιών και των νέων στην εκπαίδευση;

Κατά τη σύνοδο κορυφής του Όσλο για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης (Ιούλιος 2015), εμπειρογνώμονες ανέφεραν ότι σε 35 χώρες που πλήττονται από κρίσεις σήμερα, 65 εκατομμύρια παιδιά ηλικίας 3-15 ετών πλήττονται άμεσα και κινδυνεύουν από διακοπή φοίτησης, εγκατάλειψη και κακή ποιότητα εκπαίδευσης, παράλληλα με άλλα ψυχοκοινωνικά προβλήματα και προβλήματα προστασίας.

Παρομοίως, μια μελέτη που διεξήχθη για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή αποκάλυψε το 2013 ότι τα νεοαφιχθέντα παιδιά μεταναστών είναι πιθανότερο να αντιμετωπίσουν αποκλεισμό και να καταλήξουν σε σχολεία με λιγότερους πόρους. [...] Αυτό οδηγεί σε χαμηλές επιδόσεις και μεγάλη πιθανότητα τα παιδιά να εγκαταλείψουν το σχολείο νωρίς.

Οι δείκτες συμπερίληψης και εκπαίδευσης των μεταναστών της Eurostat, το 2014 επιβεβαιώνουν την ανάλυση:

- Το ένα τέταρτο των πολιτών που δεν είναι μέλη της ΕΕ ηλικίας 18-24 ετών εγκατέλειψαν πρόωρα το σχολείο. Οι πολίτες τρίτων χωρών είναι περισσότερο από δύο φορές πιθανότερο να εγκαταλείψουν πρόωρα το σχολείο σε σχέση με τους ημεδαπούς.
- Περισσότεροι από το 20% των νέων που δεν είναι πολίτες κρατών-μελών της ΕΕ δεν βρίσκονται ούτε στην εκπαίδευση ούτε στην απασχόληση. Το "NEET" (Not in Education, Employment or Training) αντιστοιχεί στο ποσοστό του πληθυσμού ηλικίας 15-24 ετών που δεν είναι ούτε απασχολούμενοι ούτε συμμετέχουν σε κάποιο εκπαιδευτικό πρόγραμμα.

Το χαμηλό επίπεδο εκπαίδευσης κυριαρχεί μεταξύ του πληθυσμού εκτός ΕΕ που ζει στην ΕΕ.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ για τους μετανάστες μαθητές και μαθήτριες στο σχολείο έδειξε ότι και πριν από την πρόσφατη εισροή μεταναστών, ο αριθμός των μεταναστών μαθητών και μαθητριών είχε ήδη αυξηθεί στα κράτη-μέλη του Οργανισμού (από το 2003 έως το 2012, το ποσοστό των 15χρονων μεταναστών αυξήθηκε από 9% σε 12%) και ότι η αύξηση αυτή δεν προκάλεσε την πτώση ποιότητας της εκπαίδευσης στις

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

κοινοτήτες υποδοχής.

Από την άποψη αυτή, η έρευνα PISA 2012 (Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ για τη Διεθνή Αξιολόγηση Μαθητών και Μαθητριών) δείχνει ότι δεν υπάρχει σχέση μεταξύ του ποσοστού των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα και της απόδοσης του συστήματος.

Ωστόσο, η έκθεση του ΟΟΣΑ διαπίστωσε ότι μεγάλα ποσοστά εκπαιδευτικών σε αρκετές χώρες πιστεύουν ότι χρειάζονται περισσότερη επαγγελματική ανάπτυξη στον τομέα της διδασκαλίας σε πολυπολιτισμικό ή πολύγλωσσο περιβάλλον.

Δεν είναι όλα τα σχολεία το ίδιο προετοιμασμένα και εξοπλισμένα για την αντιμετώπιση των πολυπολιτισμικών μαθητικών πληθυσμών. Αυτό ισχύει κυρίως στη Γαλλία και το Βέλγιο όπου περισσότερα σχολεία αναφέρουν ότι η εθνική ποικιλομορφία εμποδίζει τη μάθηση, υπογραμμίζοντας ότι αυτά τα σχολεία πρέπει να αρχίσουν να αντιμετωπίζουν τις εθνοτικές διαφορές ως πόρους μάθησης και όχι ως ευθύνη.

Η έκθεση του ΟΟΣΑ καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η σχολική επιτυχία των μεταναστών δεν εξαρτάται μόνο από τη στάση τους, το κοινωνικο-οικονομικό τους υπόβαθρο και την προηγούμενη σχολική τους πορεία, αλλά και από την ποιότητα και την αποδοτικότητα του εκπαιδευτικού συστήματος της χώρας υποδοχής τους.

Ψηφιακές Πηγές

Ξεριζωμένοι: η αυξανόμενη κρίση για παιδιά πρόσφυγες και μετανάστες

(https://www.unicef.org/publications/files/Uprooted_growing_crisis_for_refugee_and_migrant_children.pdf)
Έκθεση της UNICEF σχετικά με τα παιδιά μεταναστών και προσφύγων σε όλο τον κόσμο - Σεπτέμβριος 2016

Εκπαίδευση σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης και παρατεταμένες κρίσεις. Προς μια ενισχυμένη ανταπόκριση

(<https://www.odi.org/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/9714.pdf>)

Έγγραφο αναφοράς για τη διάσκεψη κορυφής του Όσλο για την ανάπτυξη της εκπαίδευσης – Ιούνιος 2015

Τα παιδιά μεταναστών είναι πιθανότερο να καταλήξουν σε φτωχά σχολεία, αναφέρει η έκθεση

(http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-323_en.htm)

Η μελέτη εξετάζει τις εθνικές πολιτικές για την υποστήριξη των νεοαφιχθέντων παιδιών μεταναστών – 2013

Το ποσοστό των παιδιών που εγκαταλείπουν πρόωρα το σχολείο στην ΕΕ είναι ιδιαίτερα υψηλότερο για τους πολίτες εκτός ΕΕ απ' ό, τι για τους πολίτες της ΕΕ

(<http://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/6943082/3-21082015-AP-EN.pdf/d0985d4e-8c33-41bf-b078-21ba6e42d6e7>)

Συμπερίληψη των μεταναστών-δείκτες εκπαίδευσης το 2014

Στατιστικά στοιχεία για την ένταξη των μεταναστών – εκπαίδευση

(http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Migrant_integration_statistics_-_education)

Οι στατιστικές της ΕΕ για την εκπαίδευση ως μέτρο συμπερίληψης των μεταναστών – στοιχεία από τον Απρίλιο του 2016

Μετανάστες μαθητές και μαθήτριες στο σχολείο-Διευκόλυνση του ταξιδιού προς την ένταξη

(<http://www.oecd.org/education/immigrant-students-at-school-9789264249509-en.htm>)

Αναθεώρηση του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση των μεταναστών, Πλήρης έκθεση – 2015

Εστιάζοντας στα αποτελέσματα PISA του 2012

(<https://www.oecd.org/pisa/keyfindings/pisa-2012-results-overview.pdf>)

Τι γνωρίζουν οι 15χρονοι μαθητές και οι 15χρονες μαθήτριες και τι μπορούν να κάνουν μ' αυτά που γνωρίζουν – OECD 2014

1.3 Η πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την εκπαίδευση σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον

Αποτελώντας τον τέταρτο πυλώνα της ανθρωπιστικής βοήθειας μαζί με τη διατροφή, τη στέγαση και την υγεία, η εκπαίδευση θεωρείται από τους διεθνείς θεσμούς ως ο τομέας που μπορεί να σώσει ζωές. Η δίκαιη

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

και ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση περιγράφεται στο Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα καθώς και στη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού.

Πώς μπορεί το εκπαιδευτικό σύστημα να βοηθήσει τους μετανάστες μαθητές και μαθήτριες να ενσωματωθούν στη νέα τους κοινότητα;

Η ανάλυση της μελέτης του 2013 η οποία διεξήχθη για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, υπογραμμίζει τη σημασία της σχολικής αυτονομίας και την υιοθέτηση μιας ολιστικής προσέγγισης εκπαιδευτικής υποστήριξης για τα νέα παιδιά μεταναστών. Αυτή περιλαμβάνει τη γλωσσική και ακαδημαϊκή υποστήριξη, τη συμμετοχή των γονέων και της κοινότητας, καθώς και τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Το 2009 η Έρευνα Ευρυδίκη σχετικά με την ένταξη των παιδιών μεταναστών στα σχολεία της Ευρώπης (μετά το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008) αποκάλυψε ότι:

- Μέτρα για την αποτελεσματική μετάδοση πληροφοριών μεταξύ σχολείων και οικογενειών μεταναστών, ιδίως με τη χρήση γλωσσών διαφορετικών από αυτές που χρησιμοποιούνται στο σχολείο, είναι απαραίτητα. Για παράδειγμα, η δημοσίευση γραπτών πληροφοριών σχετικά με το σχολικό σύστημα στη γλώσσα προέλευσης των μεταναστών, η χρήση διερμηνέων σε διάφορες καταστάσεις στη σχολική ζωή και ο διορισμός των ατόμων που είναι υπεύθυνοι για τη σύνδεση των μεταναστών μαθητών και των οικογενειών τους με το σχολείο.
- Η γνώση της γλώσσας προέλευσής τους θεωρείται ευρέως ότι έχει μεγάλη σημασία για τους μετανάστες μαθητές και μαθήτριες. Μπορεί να τους βοηθήσει να μάθουν τη γλώσσα διδασκαλίας και έτσι να τονώσει την ανάπτυξή τους σε όλους τους τομείς.

Παράλληλα, η έκθεση του ΟΟΣΑ του 2015 σχετικά με τους μετανάστες στο σχολείο έκανε διάφορες συστάσεις για την υιοθέτηση εκπαιδευτικών πολιτικών:

- Παροχή γλωσσικών οδηγιών όσο το δυνατόν νωρίτερα.
- Προσφορά υποστήριξης και συμβουλών σε γονείς μετανάστες, καθώς και υψηλής ποιότητας παιδική εκπαίδευση.
- Ενθάρρυνση όλων των εκπαιδευτικών προκειμένου να προετοιμαστούν για τάξεις με μεγάλο βαθμό ετερότητας μαθητών και μαθητριών.
- Αποφυγή συγκέντρωσης μεταναστών μαθητών και μαθητριών στα ίδια μειονεκτούντα σχολεία.
- Αποφυγή της ομαδοποίησης με κριτήριο τις ικανότητες και της συνεχούς βαθμολόγησης.
- Επισήμανση των ευκαιριών της πολιτισμικής πολυμορφίας.

Μελέτη του 2015 που δημοσιεύθηκε στο *French Journal of Pedagogy* διαπίστωσε ότι οι μετανάστες μαθητές και μαθήτριες δεν αντιμετωπίζουν τα ίδια μειονεκτήματα με βάση τη χώρα στην οποία σπουδάζουν, γεγονός που καταδεικνύει πόσο έντονα οι εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές επηρεάζουν τις μαθησιακές ανισότητες. Για παράδειγμα, οι διακρίσεις στα γαλλικά σχολεία οφείλονται κυρίως στην ανεπαρκή σχολική διαχείριση και στην επιδείνωση των εκπαιδευτικών υπηρεσιών, ενώ στη Γερμανία εξηγούνται κυρίως από το κοινωνικό υπόβαθρο των μαθητών. Η μελέτη καταλήγει συνιστώντας την ανάλυση της ποιότητας και της ποσότητας των εκπαιδευτικών υπηρεσιών και των δραστηριοτήτων που απευθύνονται σε μετανάστες μαθητές και μαθήτριες που αντιμετωπίζουν δυσκολίες, καθώς και τη συνεργασία ευρωπαϊκών χωρών που μπορούν να μάθουν ο ένας από τον άλλο όταν δημιουργούν εκπαιδευτικές πολιτικές.

Έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης, σχετικά με τη συμβίωση, την ποικιλομορφία και την ελευθερία στην Ευρώπη του 2011, έκανε διάφορες συστάσεις σχετικά με την εκπαίδευση, μεταξύ των οποίων η προώθηση άτυπων εκπαιδευτικών μεθόδων, καθώς και προγράμματα μάθησης για ενήλικες μετανάστες και μετανάστριες (που είναι δυνατό να εμποδίσουν την έλλειψη γνώσης να περάσει από τη μία γενιά στην άλλη).

Η έκθεση του 2016 της ομάδας εμπειρογνομόνων NESET II σχετικά με τις «Πολιτικές και πρακτικές για την ισότητα και την ένταξη στην-και-μέσω-της-εκπαίδευσης» ακολουθεί την έρευνα του 2013. Κάνει συστάσεις για τη διασφάλιση της εκπαίδευσης συμπερίληψης και την παροχή στήριξης στα παιδιά μεταναστών και εθνοτικών μειονοτήτων, καθώς και για την προώθηση και υποστήριξη της συμμετοχής των οικογενειών και των τοπικών κοινοτήτων.

Τέλος, η Διακήρυξη του Παρισιού, η οποία υπεγράφη τον Μάρτιο του 2015 μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις και τον βίαιο εξτρεμισμό που έπληξαν την Ευρώπη τα τελευταία χρόνια, επιβεβαίωσε τη σημασία της προώθησης της πολιτότητας και των κοινών αξιών της ελευθερίας, της ανεκτικότητας και της μη διάκρισης μέσω της εκπαίδευσης.

Οι Υπουργοί Παιδείας δεσμεύονται να ενισχύσουν τις ενέργειές τους σ' αυτούς τους τομείς, να συνεργαστούν, να συντονιστούν, να ανταλλάξουν εμπειρίες και να διασφαλίσουν ότι οι καλύτερες ιδέες και

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

πρακτικές είναι δυνατό να μοιραστούν σε ολόκληρη την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ψηφιακές Πηγές

Διεθνές Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Πολιτισμικά Δικαιώματα

(<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CESCR.aspx>)

Το άρθρο 13 προστατεύει το δικαίωμα όλων των ανθρώπων στην εκπαίδευση και την ισότιμη πρόσβαση στην εκπαίδευση σε όλα τα επίπεδα.

Τα παιδιά μεταναστών είναι πιθανότερο να καταλήξουν σε φτωχά σχολεία, αναφέρει η έκθεση

(http://europa.eu/rapid/press-release_IP-13-323_en.htm)

Η μελέτη εξετάζει τις εθνικές πολιτικές για την υποστήριξη των νεοαφιχθέντων παιδιών μεταναστών – 2013

Ενσωμάτωση των παιδιών των μεταναστών στα σχολεία της Ευρώπης

(http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/101EN.pdf)

Επικοινωνία με οικογένειες μεταναστών και διδασκαλία μητρικών γλωσσών κληρονομιάς για τα παιδιά μεταναστών – Έρευνα του Ευρυδίκη 2009

Διεθνής Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού

(<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>)

Το άρθρο 28 αναγνωρίζει το δικαίωμα των παιδιών στην εκπαίδευση και ενθαρρύνει τα κράτη να το καθιστούν προσιτό για όλους.

Μετανάστες μαθητές και μαθήτριες στο σχολείο-Διευκόλυνση του ταξιδιού προς την ένταξη

(<http://www.oecd.org/education/immigrant-students-at-school-9789264249509-en.htm>)

Αναθεώρηση του ΟΟΣΑ για την εκπαίδευση των μεταναστών –Πλήρης έκθεση– 2015

Felouzis, G. & Fouquet-Chauprade, B. (2015). Οι απόγονοι των μεταναστών στο σχολείο: Διαδικασίες, ερωτήσεις και προοπτικές. *Revue française de pédagogie*, 191(2), 5-10.

(<http://www.cairn.info/revue-francaise-de-pedagogie-2015-2-page-5.htm>)

Γαλλικό επιστημονικό άρθρο για τα παιδιά των μεταναστών στο σχολείο - 2015

Ζώντας από κοινού: Συνδέοντας την ετερότητα με την ελευθερία στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα

(<https://rm.coe.int/1680720ed1>) (French version)

Έκθεση σχετικά με τη συμβίωση, την ποικιλομορφία και την ελευθερία στην Ευρώπη από το Συμβούλιο της Ευρώπης – 2011

Πολιτικές και πρακτικές για την ισότητα και την ένταξη εντός και μέσω της εκπαίδευσης

(http://nesetweb.eu/wp-content/uploads/2015/08/AR1_2015.pdf)

Το δίκτυο NESET II που δημιουργήθηκε από την ΕΕ (ανεξάρτητοι εμπειρογνώμονες που ασχολούνται με την κοινωνική διάσταση της εκπαίδευσης και της κατάρτισης) – το 2016

Προώθηση της πολιτότητας και των κοινών αξιών της ελευθερίας, της ανεκτικότητας και της μη διάκρισης μέσω της εκπαίδευσης

(https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/images/1/14/Leaflet_Paris_Declaration.pdf)

Επισκόπηση των εξελίξεων της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ευρώπη μετά τη δήλωση του Παρισιού της 17^{ης} Μαρτίου 2015-2016

2. Η ετερότητα στις σχολικές τάξεις (Αποτελέσματα της έρευνας IHR)

Στο πλαίσιο του έργου «Έχω δικαιώματα», διεξήχθη έρευνα στις έξι χώρες που συνεργάστηκαν (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Πορτογαλία) προκειμένου να διερευνηθούν οι γνώσεις και οι στάσεις των μαθητών και των μαθητριών, καθώς και των εκπαιδευτικών τους σχετικά με τα ανθρώπινα δικαιώματα και την πολιτισμική ετερότητα, ιδίως εντός της σχολικής αίθουσας. 802 εκπαιδευτικοί και προσωπικό του σχολείου και 2988 μαθητές και μαθήτριες συμπλήρωσαν τα ερωτηματολόγια. Η έρευνα διεξήχθη από τους εταίρους του έργου τους πρώτους μήνες του 2017 και τα αποτελέσματά της αναλύθηκαν σε έξι εθνικές

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

εκθέσεις, οι οποίες συντέθηκαν σε μία διεθνή έκθεση.

2.1 Η προσέγγιση που υιοθετήθηκε στα Ερωτηματολόγια

Κατά τη διάρκεια της πρώτης διακρατικής συνάντησης του σχεδίου, αποφασίστηκε να εφαρμοστεί το ίδιο ερωτηματολόγιο και στις έξι χώρες. Το πρώτο ερωτηματολόγιο υποβλήθηκε από τον επιστημονικό συντονιστή του προγράμματος, το Πανεπιστήμιο της Σιένα, για να συζητηθεί, να προσαρμοστεί και τελικά να εγκριθεί από όλους τους εταίρους του έργου. Προκειμένου για τη διευκόλυνση της ανάλυσης, οι ερωτήσεις είναι συνήθως κλειστές (ναι ή όχι, πολλαπλής επιλογής, ταξινόμηση, βαθμολογία...). Ανοικτές ερωτήσεις υπάρχουν για θέματα όπως η γλώσσα, η προέλευση και η εκπαίδευση.

Τα ερωτηματολόγια είναι χωρισμένα σε τρία κύρια μέρη:

Προσωπικές πληροφορίες

Τα ερωτηματολόγια είναι ανώνυμα. Δεν ζητείται ούτε το όνομα των σχολείων. Αυτή η ενότητα συλλέγει στοιχεία όπως φύλο, ηλικία, καταγωγή, γνώση γλωσσών, εκπαίδευση, εμπειρία (για τους εκπαιδευτικούς), γνωριμία με αλλοδαπούς... Το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει, επίσης, ένα τμήμα σχετικά με το οικογενειακό υπόβαθρο (προέλευση, εθνικότητα, μορφωτικό επίπεδο των γονέων).

Διαπολιτισμικές δεξιότητες

Γνώση και τη στάση των μαθητών και μαθητριών καθώς και των εκπαιδευτικών τους όσον αφορά την ετερότητα και τα πολυπολιτισμικά θέματα. Περνάνε χρόνο με ανθρώπους άλλης καταγωγής; Σε ποιο πλαίσιο; Τα πηγαίνουν καλά; Πώς αισθάνονται με την παρουσία μεταναστών; Μήπως συζητούν τον ρατσισμό στο σχολείο; Στο διαδίκτυο;

Δικαιώματα

Ερωτήματα σχετικά με τις γνώσεις τους σχετικά με τη Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού, τη σχολική βία και τον εκφοβισμό, την ευαλωτότητα των παιδιών (ιδιαίτερα, αλλά όχι μόνο, στο σχολείο), πώς αισθάνονται οι μαθητές και μαθήτριες στο σχολείο...

Οι έξι εταίροι ήρθαν σε επαφή με σχολεία και εκπαιδευτικούς φορείς στη χώρα τους για να εξηγήσουν τον σκοπό του ερωτηματολογίου. Προκειμένου να καταστούν διαθέσιμα σε όσο το δυνατό ευρύτερο κοινό, τα ερωτηματολόγια υποβλήθηκαν ως έγγραφα του Word και ηλεκτρονικά ως Έντυπα Google. Η ανάλυση των αποτελεσμάτων τους από κάθε συνεργάτη έγινε μέσω της φόρμας Google. Σκοπός ήταν η συμπλήρωση των ερωτηματολογίων από 500 μαθητές και μαθήτριες και 150 εκπαιδευτικούς (και προσωπικό του σχολείου) σε κάθε χώρα.

Ψηφιακές Πηγές

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στις συμμετέχουσες χώρες

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/EU_Report.pdf)

Διακρατική αναφορά βασισμένη στις έξι εθνικές αναφορές που υποβλήθηκαν από τους συμμετέχοντες εταίρους στο πρόγραμμα: «Έχω δικαιώματα» (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Πορτογαλία).

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στο Βέλγιο

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/BE_Report.pdf)

Αναφορά των Βελγικών Σχολείων που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα « Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι βέλτιστες πρακτικές στον τομέα της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στη Γαλλία

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/FR_Report.pdf)

Αναφορά από RenaSup (<https://www.renasup.org/>) σχετικά με τη συμμετοχή των Ιταλικών σχολείων στο πρόγραμμα « Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι καλές πρακτικές στην Ιταλία, στον χώρο της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς.

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στην Ελλάδα

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/EL_Report.pdf)

Αναφορά από το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης σχετικά με τη συμμετοχή των ελληνικών

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

σχολείων στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι καλές πρακτικές στην Ιταλία, στον χώρο της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς.

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στην Ιταλία

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/IT_Report.pdf)

Αναφορά από το Πανεπιστήμιο της Σιέννα σχετικά με τη συμμετοχή των Ιταλικών σχολείων στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι καλές πρακτικές στην Ιταλία, στον χώρο της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς.

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στη Λιθουανία

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/LT_Report.pdf)

Αναφορά από το Πανεπιστήμιο Κλαϊρέδα σχετικά με τη συμμετοχή των λιθουανικών σχολείων στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι καλές πρακτικές στη Λιθουανία, στον χώρο της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς.

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στην Πορτογαλία

(http://ihaverights.pixel-online.org/files/reports/PT_Report.pdf)

Αναφορά από το LusGentiumConimbrigae σχετικά με τη συμμετοχή των πορτογαλικών σχολείων στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα», οι μελέτες περίπτωσης και οι καλές πρακτικές στην Πορτογαλία, στον χώρο της πολυπολιτισμικότητας, καθώς και τα αποτελέσματα της έρευνας στους μαθητές, τις μαθήτριες και τους εκπαιδευτικούς.

2.2. Η ετερότητα από την οπτική των εκπαιδευτικών

Η συντριπτική πλειονότητα των ερωτηθέντων είναι ημεδαποί και ένα μικρό ποσοστό αλλοδαποί. Πολλοί μιλούν άλλες γλώσσες. Σε όλες τις χώρες σημειώθηκε μεγάλη ανισότητα φύλων μεταξύ των εκπαιδευτικών: τα τρία τέταρτα των ερωτηθέντων είναι γυναίκες. Το μεγαλύτερο μέρος των εκπαιδευτικών και του προσωπικού των σχολείων είναι μεταξύ 35 και 60 ετών, ενώ οι νεότεροι (που γεννήθηκαν μετά το 1990) είναι μειοψηφία. Οι περισσότεροι από αυτούς έχουν πτυχίο Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης, κυρίως μεταπτυχιακού τίτλου. Έχουν, επίσης, εμπειρία από 15 έως 25+ έτη, εκτός από το Βέλγιο και τη Γαλλία όπου υπάρχουν περισσότεροι νέοι εκπαιδευτικοί. Τέλος, ενώ διδάσκουν ως επί το πλείστον στο ίδιο επίπεδο, οι εκπαιδευτικοί αλλάζουν πόλεις πολύ συχνά στη Γαλλία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία.

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς και το προσωπικό του σχολείου, οι πρώτοι στόχοι της εκπαίδευσης γενικά είναι να παράσχουν κατ' αρχήν βασικές γνώσεις, στη συνέχεια να αναπτύξουν την ικανότητα κάθε μαθητή και μαθήτριας, τις δεξιότητες του πολίτη και, τέλος, εξειδικευμένες δεξιότητες. Όταν ρωτήθηκαν για τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα του Παιδιού, οι εκπαιδευτικοί απάντησαν ότι πιστεύουν πως η σημαντικότερη από τις αρχές της είναι η απαγόρευση της βίας, ακολουθούμενη από το δικαίωμα στην εκπαίδευση, ωστόσο, δεν θεωρούν ότι είναι επαρκώς γνωστή στους μαθητές και μαθήτριες. Και ενώ οι αρχές της είναι γενικά εγγυημένες στο σχολείο, αυτό δεν είναι πάντοτε αντιληπτό. Πράγματι, οι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι οι σημαντικότεροι στόχοι της εκπαίδευσης για τα ανθρώπινα δικαιώματα είναι πρωτίστως να προωθήσουν την ενσωμάτωση και την ανάπτυξη ατομικών συμπεριφορών. Η γνώση των νομικών μέσων είναι σημαντική, αλλά προτιμούν να εστιάσουν πρώτα στις προσωπικές ή πρακτικές εκπαιδευτικές δεξιότητες όσον αφορά τη διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Σύμφωνα με τους εκπαιδευτικούς και το προσωπικό του σχολείου, η βία θεωρείται πιθανότερο να συμβεί μέσα στην οικογένεια και στους κύκλους φίλων αλλά και στο σχολείο όπου δεν μπορούν να αγνοηθούν τα προβλήματα του εκφοβισμού και των διακρίσεων.

Όσον αφορά την πολυπολιτισμικότητα και την ετερότητα, τα αποτελέσματα δείχνουν μια συνολικά ανοιχτή αντίληψη μεταξύ των εκπαιδευτικών και του προσωπικού των σχολείων. Οι περισσότεροι από αυτούς έχουν συνδεθεί με αλλοδαπούς τουλάχιστον μία φορά, κυρίως σε κύκλους φίλων. Τείνουν, επίσης, να τα πηγαίνουν καλά με ξένους γείτονες. Στο σχολείο είναι, επίσης, πολύ ανοιχτοί να έχουν συναδέλφους από διαφορετικές χώρες. Τα ευρωπαϊκά σχολεία γενικά είναι αρκετά πολυπολιτισμικά, αν και τα ποσοστά ατόμων με ξένη προέλευση είναι χαμηλότερα στη μελέτη που διεξήχθη στη Λιθουανία. Ένα πολύ υψηλό

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

ποσοστό εκπαιδευτικών (τουλάχιστον το 90%) έχει ή είχε μαθητές με ξένη προέλευση. Αυτοί οι μαθητές προέρχονται κυρίως από την Αφρική, την ΕΕ, άλλες ευρωπαϊκές χώρες και, τέλος, την Ασία. Υπάρχει ευρεία συμφωνία για την ιδέα ότι το σχολείο είναι ένα πολύ σημαντικό εργαλείο ενσωμάτωσης. Αυτό είναι ακόμη σημαντικότερο ήδη από την αρχή της προσφυγικής κρίσης. Οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν ότι χρειάζονται συγκεκριμένες δεξιότητες όταν διδάσκουν σε πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Δεδομένου ότι μόνο το 17% συμμετείχε στη διαπολιτισμική κατάρτιση τα τελευταία χρόνια (τα υψηλότερα ποσοστά είναι στη Γαλλία και την Ελλάδα), το αίτημά τους για μεγαλύτερη κατάρτιση στις διαπολιτισμικές ικανότητες είναι σημαντικό. Όταν ερωτήθηκαν τι θέλουν να μάθουν πρώτα, όλοι οι εκπαιδευτικοί τοποθετούν πρώτα την ικανότητα και τη στάση, ακολουθούμενη από τις δεξιότητες και τη γνώση. Πρέπει όμως να ληφθεί υπόψη και η συνειδητοποίηση, ιδίως σε χώρες με χαμηλότερο ποσοστό αλλοδαπών. Συγκεκριμένα, θα πρέπει να ενθαρρύνουμε τους εκπαιδευτικούς να ενδιαφέρονται περισσότερο για την κουλτούρα των αλλοδαπών μαθητών και μαθητριών τους και να χρησιμοποιούν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση και την παιδαγωγική ενσωμάτωσης στις τάξεις τους. Αυτές οι μέθοδοι λειτουργούν, εφόσον οι εκπαιδευτικοί δεχθούν να επανεξετάσουν τα στερεότυπα συνεργαζόμενοι με αλλοδαπούς μαθητές και μαθήτριες. Έτσι, οι βέλτιστες πρακτικές που θα επιλεγούν από κάθε χώρα που συμμετέχει στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα» θα αποδειχθούν χρήσιμες.

Ψηφιακές πηγές

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στις συμμετέχουσες χώρες

(http://ihaverights.pixel-online.org/CS_RElist.php)

Το κομμάτι του προγράμματος «Έχω δικαιώματα» περιλαμβάνει τις διακρατικές αβαφορές και τις έξι εθνικές αναφορές που πραγματοποιήθηκαν από τους συμμετέχοντες στο πρόγραμμα «Έχω δικαιώματα» (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Πορτογαλία).

2.3 Η ετερότητα από την οπτική των μαθητών

Λόγω της ίδιας της φύσης των ερωτήσεων (οι οποίες είναι κυρίως κλειστού τύπου), είναι αδύνατο να γνωρίζουμε ακριβώς πώς αισθάνονται οι μαθητές και μαθήτριες για την ετερότητα. Παρ' όλα αυτά, εμφανίζονται ορισμένες σαφείς τάσεις και τα αποτελέσματα τείνουν να είναι συνεπή σε όλες τις χώρες-εταίρους.

Η έρευνα αποκαλύπτει ότι μια μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών και μαθητριών εκτίθενται στην ετερότητα τόσο μέσα όσο και έξω από την τάξη. Περισσότερα από τα τρία τέταρτα έχουν σήμερα συμμαθητές και συμμαθήτριες που γεννήθηκαν εκτός της χώρας διαμονής τους και λιγότερο από το 10% δεν είχαν ποτέ. Οι περισσότεροι από αυτούς αναφέρουν ότι περνούν τουλάχιστον μέρος του ελεύθερου χρόνου τους με ανθρώπους από άλλες χώρες, κυρίως ανάμεσα στον κύκλο των φίλων τους. Σε όλες τις περιπτώσεις, οι ερωτηθέντες συνήθως ισχυρίζονται ότι τα πηγαίνουν καλά μαζί τους. Οι μαθητές και οι μαθήτριες λένε επίσης ότι αισθάνονται, ως επί το πλείστον, να περιβάλλονται από φίλους στην τάξη τους και αισθάνονται ελεύθεροι να εκφραστούν και να ντυθούν όπως επιθυμούν στο σχολείο. Στο διαδίκτυο, πολλοί έπεσαν πάνω σε ρατσιστικές απόψεις σε κοινωνικά δίκτυα (εκτός από την Ελλάδα), αλλά λίγοι ασκούν ενεργό έλεγχο ρατσιστικών ή αντιρατσιστικών ιστότοπων και δεν έχουν την τάση να συζητούν το θέμα στο διαδίκτυο.

Συνολικά, οι απαντήσεις μάς επιτρέπουν να καταλήξουμε στο συμπέρασμα ότι οι ανταποκρινόμενοι είναι ανοιχτοί και φιλόξενοι με άλλους πολιτισμούς. Οι περισσότεροι από αυτούς ισχυρίζονται ότι είναι περίεργοι για τις άλλες χώρες, βλέπουν την ετερότητα ως ευκαιρία και όχι απειλή, δεν τους απασχολούν οι άνθρωποι που φορούν παραδοσιακές στολές (θέμα αμφιλεγόμενο μεταξύ ενηλίκων), θεωρούν ότι η εθνικότητα των εκπαιδευτικών τους είναι άσχετη και δεν θα τους πείραζε να έχουν εκπαιδευτικούς ξένης καταγωγής. Στην ερώτηση εάν η παρουσία των προσφύγων και των μεταναστών απαιτεί μεγαλύτερο έλεγχο από την αστυνομία, οι απαντήσεις είναι μικτές, χωρίς μεγάλη συναίνεση, με την κλίμακα να κατευθύνεται προς την κατεύθυνση «συμφωνώ» ή «διαφωνώ» ανάλογα με τη χώρα.

Αυτά τα θετικά αποτελέσματα μετριάζονται από άλλα, καθώς οι μαθητές και μαθήτριες πιστεύουν ότι το σχολείο είναι ο πιθανότερος τόπος όπου θα μπορούσαν να υποφέρουν από βία και κακοποίηση. Μέχρι το 40% αυτών αναφέρουν ότι έχουν παρακολουθήσει επεισόδια ρατσισμού κατά τη διάρκεια του σχολικού έτους (η συμμετοχή σ' αυτές τις πράξεις τείνει κάτω του 10%). Όταν γίνονται μάρτυρες βίας, ρατσισμού ή εκφοβισμού, προτιμούν να μιλούν με τους φίλους και τις φίλες τους, τους συμμαθητές και συμμαθήτριες ή

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

την οικογένειά τους παρά με τους εκπαιδευτικούς. Ο ρατσισμός, προφανώς, δεν αντιμετωπίζεται συχνά σε ορισμένες χώρες, και τα διαπολιτισμικά προγράμματα είναι επίσης σπάνια. Οι σπουδαστές έχουν μια εξισωτική άποψη για τα δικαιώματα, αλλά δεν γνωρίζουν πάντα τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Παιδιών (η Ελλάδα και η Πορτογαλία βρίσκονται στην καλύτερη θέση με περισσότερο από το 70%) και όταν το κάνουν, η τηλεόραση αποτελεί την κύρια πηγή πληροφοριών (εκτός από την Ελλάδα). Αυτό δείχνει ότι μπορούν να καταβληθούν περισσότερες προσπάθειες στα σχολεία για την αντιμετώπιση της ετερότητας και των δικαιωμάτων των παιδιών.

Ψηφιακές Πληροφορίες

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στις συμμετέχουσες χώρες

(http://ihaverights.pixel-online.org/CS_RElist.php)

Τμήμα του προγράμματος «Έχω δικαιώματα», που περιλαμβάνει τις διακρατικές αναφορές των έξι εθνικών αναφορών που προέκυψαν από τους έξι εταίρους του προγράμματος (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Πορτογαλία).

2.4 Ανακεφαλαιωτικές παρατηρήσεις

Τα στοιχεία που συλλέχθηκαν στις έξι χώρες εταίρους επιβεβαιώνουν ότι τα περισσότερα, αν όχι όλα τα σχολεία είναι πολυπολιτισμικά και ότι η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών έχουν συμμαθητές και συμμαθήτριες που γεννήθηκαν σε άλλη χώρα. Η έρευνα αποκαλύπτει ότι μαθητές και εκπαιδευτικοί έχουν καλές σχέσεις με τους αλλοδαπούς μέσα και έξω από το σχολείο και είναι ανοιχτοί στις πολιτισμικές διαφορές.

Οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν ότι είναι απαραίτητες ορισμένες δεξιότητες για να διδάξουν σε πολυπολιτισμικές τάξεις, αλλά δεν έχουν λάβει πάντοτε τη σχετική εκπαίδευση. Τα διαπολιτισμικά προγράμματα και οι συζητήσεις για τον ρατσισμό και τις διακρίσεις στο σχολείο φαίνεται να λείπουν. Το πιο ανησυχητικό αποτέλεσμα είναι η συναίνεση μεταξύ εκπαιδευτικών και μαθητών και στις έξι χώρες ότι το σχολείο είναι το πιθανότερο μέρος όπου τα παιδιά είναι ευάλωτα στη βία και την κακομεταχείριση. Αυτό συνδυάζεται με την προφανή δυσπιστία των μαθητών προς τους εκπαιδευτικούς να αντιμετωπίσουν αυτά τα θέματα, καθώς δηλώνουν ότι είναι περισσότερο πρόθυμοι να καταγγείλουν περιπτώσεις βίας σε άλλους μαθητές και μαθήτριες ή στην οικογένειά τους.

Τα αποτελέσματα αυτά αποδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να είναι καλύτερα προετοιμασμένοι για να διδάξουν σε πολυπολιτισμικές τάξεις και να απευθύνονται στους μαθητές και τις μαθήτριές τους σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού και τη βία στο σχολείο. Το γεγονός ότι οι εκπαιδευτικοί το αναγνωρίζουν μας κάνει να ελπίζουμε ότι θα επιδιώξουν να καλύψουν αυτό το κενό.

Ψηφιακές πηγές

Ανθρώπινα Δικαιώματα & Διαπολιτισμικά Θέματα στις συμμετέχουσες χώρες

(http://ihaverights.pixel-online.org/CS_RElist.php)

Τμήμα του προγράμματος «Έχω δικαιώματα», που περιλαμβάνει τις διακρατικές αναφορές των έξι εθνικών αναφορών που προέκυψαν από τους έξι εταίρους του προγράμματος (Βέλγιο, Γαλλία, Ελλάδα, Ιταλία, Λιθουανία και Πορτογαλία).

3. Επισκόπηση προγραμμάτων σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης που εφαρμόζονται για τη συμπερίληψη στο σχολείο

Σ' αυτό το κεφάλαιο περιγράφονται διάφορα έργα σε ευρωπαϊκό, εθνικό και περιφερειακό επίπεδο στον τομέα της ενσωμάτωσης και της διαπολιτισμικότητας.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

3.1 Ο ρόλος της Ευρυδικής

Το Ευρυδική είναι δίκτυο πληροφόρησης σχετικά με την εκπαίδευση στην Ευρώπη. Αποτελείται από σαράντα εθνικές μονάδες που εποπτεύονται από την ευρωπαϊκή μονάδα στις Βρυξέλλες.

Η αποστολή του δικτύου είναι να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση των εκπαιδευτικών συστημάτων στα κράτη-μέλη της ΕΕ και τους γείτονές τους. Μέσω των διάφορων εκδόσεων (μελέτες, έρευνες, θεματικές εκθέσεις, δείκτες, στατιστικές...), το Ευρυδική αποτελεί πολύτιμο αρχείο πληροφοριών για τους εθνικούς και ευρωπαϊούς υπεύθυνους λήψης αποφάσεων.

Το Eurydice αποτελεί μέρος του ευρωπαϊκού προγράμματος διά βίου μάθησης από το 2007. Όσον αφορά την ένταξη των μεταναστών, το Eurydice διενήργησε δύο σημαντικές έρευνες:

Ενσωμάτωση των παιδιών μεταναστών στην Ευρώπη – 2004

http://www.indire.it/lucabas/lkmw_file/eurydice/Integrating_immigrant_children_2004_EN.pdf

Αυτή η έρευνα διεξήχθη σε 30 ευρωπαϊκές χώρες και απάντησε στο ερώτημα «πώς τα εκπαιδευτικά συστήματα επιχειρούν να ενσωματώσουν μαθητές και μαθήτριες παιδιά μεταναστών».

Συζητώντας τα μέτρα που σχεδιάστηκαν και εφαρμόστηκαν, η έρευνα υπογράμμισε ορισμένα βασικά στοιχεία:

- Ο καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση
- Η γλώσσα διδασκαλίας ως σημείο έναρξης στο εκπαιδευτικό σύστημα υποδοχής
- Η μητρική γλώσσα των μεταναστών ως γέφυρα μεταξύ δύο πολιτισμών
- Η διαπολιτισμική εκπαίδευση ως γενική προσέγγιση
- Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών και ανάπτυξη νέων δεξιοτήτων.

Ενσωμάτωση των παιδιών των μεταναστών στα σχολεία της Ευρώπης-Μέτρα για την προώθηση: Επικοινωνία με οικογένειες μεταναστών και διδασκαλία μητρικών γλωσσών στα παιδιά μεταναστών –2009

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/101EN.pdf

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/thematic_reports/104EN.pdf

Αυτή η έρευνα, διεξήχθη μετά το Ευρωπαϊκό Έτος Διαπολιτισμικού Διαλόγου 2008 και αποτελεί μερική ενημέρωση της έρευνας του 2004. Εστιάζει αποκλειστικά στην επικοινωνία με τις οικογένειες και στην εκμάθηση της μητρικής γλώσσας. Υπογραμμίζει ότι:

- Παντού στην Ευρώπη υπάρχουν μέτρα για να διασφαλιστεί ότι η πληροφόρηση μεταφέρεται αποτελεσματικά μεταξύ σχολείων και οικογενειών μεταναστών
- Δύο βασικές μέθοδοι οργάνωσης της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας για τους μετανάστες μαθητές και μαθήτριες: διμερείς συμφωνίες και διδασκαλία που χρηματοδοτείται από το εθνικό εκπαιδευτικό σύστημα

Ψηφιακές Πηγές

Εκδόσεις του προγράμματος Ευρυδική

http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/all_publications_en.php

Κατάλογος εκδόσεων από το 1986

3.2 Ανάλυση υφιστάμενων προγραμμάτων και επιλογή καλών πρακτικών

Προγράμματα σε εθνική, τοπική και περιφερειακή κλίμακα

Ακολουθούν τρία παραδείγματα από μια σειρά ευρωπαϊκών προγραμμάτων που επελέγησαν ως βέλτιστες πρακτικές από εμπειρογνώμονες του δικτύου NESET II, στην έκθεση του 2016 σχετικά με τις κοινωνικές πτυχές της εκπαίδευσης και της κατάρτισης:

Γαλλικό πρόγραμμα: Χρήση στοιχείων της μητρικής γλώσσας κατά τη διδασκαλία των γαλλικών στα νεοαφιχθέντα παιδιά μεταναστών

Δραστηριότητες στη γαλλική και τη μητρική γλώσσα για τους νεοαφιχθέντες μαθητές και μαθήτριες για την προώθηση των πολύγλωσσων δεξιοτήτων τους. Βασίζονται στη σύγκριση μεταξύ γαλλικών και άλλων γλωσσών, συμπεριλαμβανομένης της μητρικής γλώσσας, σε συνεργασία με άλλους μαθητές και μαθήτριες. Αυτή η μέθοδος διεγείρει τη σκέψη για άλλες γλώσσες και προσφέρει στον εκπαιδευόμενο πραγματική εκπαίδευση στη γλώσσα και τον πολιτισμό των άλλων, προωθώντας ταυτόχρονα τη δική τους.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Πρόγραμμα Number: 2016-1-FR01-KA201-024133

Ελληνικό πρόγραμμα: Προώθηση της Διαπολιτισμικής Επικοινωνίας στην Εκπαίδευση μέσω του εκπαιδευτικού δράματος

Δραστηριότητες εκπαιδευτικού δράματος στα σχολεία Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, ενσωματωμένες στα προγράμματα διδασκαλίας. Στόχος είναι η ανάπτυξη της διαπολιτισμικής επικοινωνίας, η βελτίωση του σχολικού κλίματος και των σχέσεων μεταξύ μεταναστών και ημεδαπών μαθητών.

Ισπανικό πρόγραμμα: Από το σχολείο στην κοινότητα-πρόγραμμα εκμάθησης υπηρεσιών

Η εκμάθηση των υπηρεσιών προέρχεται από ένα μοντέλο σχέσεων μεταξύ του σχολείου και της γύρω κοινότητας. Έτσι, οι μαθητές και οι μαθήτριες αναπτύσσουν ικανότητες σχετικά με την ιδιότητα του πολίτη, οι οποίες τείνουν στο συλλογικό πρόγραμμα δημιουργίας μιας πιο ισότιμης, πιο συμμετοχικής και πιο ανοικτής κοινωνίας στην ετερότητα. Συγκεκριμένα, η εκμάθηση υπηρεσιών μπορεί να περιγραφεί ως μια εκπαιδευτική διαδικασία που δίνει έμφαση στην ακαδημαϊκή μάθηση στο σχολείο που συνδέεται με μια μορφή προσφοράς στην Κοινότητα. Διοργανώθηκε σε Δευτεροβάθμιο σχολείο στη Βαρκελώνη.

Η «Πυξίδα: Εγχειρίδιο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εκπαίδευση με τους Νέους», από τη Διεύθυνση Νεολαίας και Αθλητισμού του Συμβουλίου της Ευρώπης. Παρέχει πληροφορίες και διδακτικές δραστηριότητες στους εκπαιδευτικούς για την προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των ευρωπαϊκών αξιών στο σχολείο. <https://www.coe.int/en/web/compass/home>

Προγράμματα σε διεθνές επίπεδο

Για παράδειγμα, η «Εβδομάδα Ενάντια στον Ρατσισμό»

Αυτή η εβδομάδα δράσης πραγματοποιείται κάθε χρόνο τον Μάρτιο. Στόχος είναι να ευαισθητοποιήσει τους μαθητές και τις μαθήτριες σχετικά με τον ρατσισμό και όλες τις μορφές διακρίσεων. Ενθαρρύνει δράσεις που βοηθούν όλους τους μαθητές και τις μαθήτριες να σέβονται στον ίδιο βαθμό την αξιοπρέπεια όλων των ανθρώπων, ανεξαρτήτως προέλευσης, κατάστασης και πεποιθήσεων.

Ψηφιακές Πηγές

Εκπαιδευτικές Πολιτικές και Πρακτικές για την ενίσχυση της ανοχής, του σεβασμού της ετερότητας και τα πολιτικά δικαιώματα παιδιών και νέων στην ΕΕ

(http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/repository/education/library/study/2016/neset-education-tolerance-2016_en.pdf)

Αναλυτική αναφορά – 2016

Πυξίδα (Compass): Εγχειρίδιο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και την Εκπαίδευση νέων

(<https://www.coe.int/en/web/compass/home>)

Ψηφιακό εγχειρίδιο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα στην εκπαίδευση υπό τη διεύθυνση του Συμβουλίου της Ευρώπης – πρώτη δημοσίευση 2002, αναθεώρηση 2012

Τα τρία εθνικά προγράμματα:

Χρησιμοποιώντας στοιχεία της μητρικής γλώσσας στη διδασκαλία της γαλλικής σε νεοαφιχθέντα παιδιά μεταναστών (στα γαλλικά)

(http://glottopol.univ-rouen.fr/telecharger/numero_11/gpl11_11auger.pdf)

Το γαλλικό πρόγραμμα

Πρωθώντας τη Διαπολιτισμική Επικοινωνία μέσω του εκπαιδευτικού δράματος στην εκπαίδευση (στα ελληνικά)

(<http://www.diapolis.auth.gr/index.php/2013-10-17-09-01-55>)

Το ελληνικό πρόγραμμα

Από το σχολείο στην κοινότητα-ένα ενδο-υπηρεσιακό πρόγραμμα

(<http://www.tdx.cat/handle/10803/81944>)

Το ισπανικό πρόγραμμα

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.